

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30.05.1967, sp. zn. 3 Tz 14/67, ECLI:CZ:NS:1967:3.TZ.14.1967.1

Číslo: 6/1968

Právní věta:

Ke vztahu ustanovení § 127 tr. zák. k ustanovení § 132 tr. zák.

I. Ustanovení § 127 tr. zák. o trestném činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky jakožto trestný čin proti hospodářské kázi, je oproti ustanovení na ochranu majetku v socialistickém vlastnictví ustanovením speciálním. Nutno proto v každém případě pečlivě zjišťovat a objasňovat, co obviněný svým jednáním sledoval a jaký byl jeho úmysl, aby bylo možno bezpečně posoudit a rozlišit, zda šlo pouze o porušení hospodářské kázně odpovědným hospodářským pracovníkem v úmyslu prospět socialistické organizaci, příp. její složce nebo o jednání parazitního charakteru.

II. Existence přátelského vztahu mezi obviněným a některým členem kolektivu socialistické organizace tvořícího personální substrát této organizace nebo její složky, nemůže být bez pečlivého objasnění všech souvislostí a cílů, které obviněný sledoval, sama o sobě dostatečně spolehlivým podkladem pro bezpečný závěr, že právě tato skutečnost vedla pachatele k jeho rozhodnutí zvýhodnit celý kolektiv.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 30.05.1967

Spisová značka: 3 Tz 14/67

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky

Předpisy: 140/1961 Sb. § 127
§ 132

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem okresního soudu z 19. října 1966 sp. zn. 2 T 49/66 byl obviněný uznán vinným trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. c) tr. zák. Byl za to odsouzen k trestu odnětí svobody na 3 roky s tím, že pro výkon tohoto trestu se podle §

39a odst. 2 písm. a) tr. zák. zařazuje do první nápravně výchovné skupiny. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo obviněnému uloženo, aby poškozenému podniku Pozemní stavby nahradil škodu v částce 20 694,- Kčs.

K odvolání obviněného krajský soud rozsudkem z 1. prosince 1966 sp. zn. 2 To 323/66 zrušil rozsudek okresního soudu ve výroku o trestu a o zařazení obviněného do první nápravně výchovné skupiny a uložil obviněnému podle § 132 odst. 2 tr. zák. s použitím § 40 odst. 1 tr. zák. nepodmíněný trest odnětí svobody na 2 (dva) roky. Pro výkon tohoto trestu byl obviněný podle § 39a odst. 2 písm. a) tr. zák. zařazen do první nápravně výchovné skupiny. Ostatní výroky napadeného rozsudku ponechal krajský soud beze změny.

Ke stížnostem pro porušení zákona podaným předsedou Nejvyššího soudu a generálním prokurátorem Nejvyšší soud zrušil rozsudek krajského i okresního soudu a okresnímu prokurátorovi přikázal, aby věc v potřebném rozsahu došetřil.

Z odůvodnění:

Obviněný se dopustil uvedeného trestného činu podle zjištění okresního soudu tím, že v době od ledna 1964 do června 1965 ve funkci úkoláře podniku Pozemní stavby falšováním úkolových listů pro pracovní četu předáka L. dosáhl neoprávněných výplat pro pracovníky této čety ve výši 20 694,- Kčs a o tuto částku poškodil svého zaměstnavatele.

Tato skutková zjištění odpovídají výsledkům provedeného dokazování. Z výpovědí svědků, z posudku znalce na úseku práce a mezd ve stavebnictví, z připojených úkolových listů i z doznání obviněného, které je v souladu s ostatními provedenými důkazy, bylo zjištěno, že obviněný nejdříve zásadně správně provedl propočet mezd na základě skutečně vykonaných prací podle záznamů mistrů. Když mu však byly úkolové listy po schválení a podepsání vráceny stavbyvedoucím k dalšímu roztrídění a přibližnému součtu mezd s tím, aby pak odevzdal originály úkolových listů správě podniku k výplatě mezd, obviněný bez vědomí dalších osob prováděl na originálech úkolových listů týkajících se pracovní čety vedené L. různé machinace. Prováděl je tak, že ve prospěch členů této čety buď přepsal původně vypočtenou mzdu na vyšší částku nebo přepsal fyzický objem vykonané práce, anebo připsal další normohodiny za nevykonané práce. Kopie úkolových lístků ponechal v původním stavu. V důsledku toho bylo členům uvedené pracovní čety vyplaceno na mzdách za období od ledna 1964 do června 1965 celkem o 20 694,- Kčs více.

Přes správnost těchto skutkových zjištění nelze však považovat věc za tak dostatečně objasněnou, aby mohl být učiněn spolehlivý závěr o tom, jaký trestný čin obviněný spáchal.

Obviněný uvedený skutkový děj nepopíral. Pokud se hájil tím, že ke změně údajů na originálech mzdových listů byl naveden mistr M a K, lze tuto část obhajoby považovat za vyvrácenou, bylo-li na základě zásady volného hodnocení důkazů ze svědeckých výpovědí jmenovaných zjištěno, že nikdo z nich obviněného o zmíněnou dodatečnou úpravu mzdových listů nepožádal a že o těchto machinacích vůbec nevěděli. Tím pozorněji a obezřetněji bylo pak ovšem nutno hodnotit další část obhajoby obviněného uplatňovanou ve všech obdobích trestního řízení. V rámci této části obhajoby obviněný uváděl, že zjištěné machinace prováděl za tím účelem, aby členové pracovní čety předáka L. obdrželi vyšší mzdu, neboť předpokládal, že členové této čety hodně a dobře pracovali. Uváděl dále, že pracovní četa vykonávala práce, za jejichž plnění se neposkytovaly prémie, přičemž se jednalo o jednu z nejlepších čet v podniku. Nechtěl proto, aby se tato četa rozpadla, případně, aby někteří její členové přešli do těch oborů činnosti, kde bylo možno pobírat prémie.

Okresní soud sice v podstatě obsah této obhajoby v odůvodnění rozsudku uvedl, není však zřejmé, co z ní vyvodil a jak se s ní vypořádal. Není ani zřejmé, zda přihlížel k výpovědím svědků, kteří do jisté

míry obhajobu obviněného v tomto směru potvrzovali a jak je hodnotil. Tak např. mistr K, vyslechnutý jako svědek, vypověděl v přípravném řízení i před soudem, že na jaře 1965 se dostavili do kanceláře lidé z čety L a stěžovali si (není uvedeno nač). Tento svědek dále potvrdil, že L byl příkladně dobrým vedoucím čety a organizátorem a že i celá četa pracovala dobře a skutečně hodně, byla spolehlivá a ochotná kdykoli, i v noci, nastoupit směnu. Výkon této čety však v roce 1965 pro rozklady a nespokojenost s rozdělováním mzdy poklesl a když obviněný přestal v důsledku odhalení trestné činnosti ve prospěch čety upravovat úkolové listy, začali být její členové nespokojeni a četa se začala rozpadávat. Z původního počtu asi jedenácti členů v ní zůstali pouze tři.

Člen čety O, vyslechnutý v přípravném řízení, vypověděl, že namítal vedoucímu čety L, proč má tak nízký měsíční plat, když hodně pracuje. Obdobně vypovídal v přípravném řízení i svědek P. Vedoucí čety L sice tvrdil, že o úpravách mzdových listů ve prospěch čety nevěděl, avšak kromě toho vypověděl, že nebylo divu, jestliže členové čety dostávali vyšší mzdu, protože celá četa hodně pracovala a odvedla kus práce. V hlavním líčení nevykládal, že se s mistrem (neuveďeno kterým) dohadoval o nějakých konkrétních peněžitých částkách (neobjasněno z jakých důvodů) a potvrdil také, že podle „jejich“ propočtu byly průměrné výsledky členů jeho čety oproti jiným četám nižší. Na tuto skutečnost poukazyval při každé schůzi pracovníků a domáhal se nápravy. Jeho četa nedostávala vzhledem k pracovnímu zařízení prémie, přestože i po odečtení premií od výdělků jiných part byli členové jeho party oproti ostatním honorováni níže. Další členové pracovní čety, kteří byli vyslechnuti v přípravném řízení jako svědci, vesměs uváděli, že výdělků se jim nezdály nadsazené, neboť hodně a poctivě pracovali, měli hodně „přesčasů“ a kdykoli ochotně nastoupili práci. Někteří odmítly dobrovolně vrátit příslušné částky vyplacené navíc, neboť jejich vyplacení považovali za oprávněné.

Tím, že okresní soud nehodnotil tuto část obhajoby obviněného, v souvislosti s tím nepřihlížel k uvedeným svědeckým výpovědím a neprovedl další dokazování za účelem prověření obhajoby obviněného a její opodstatněnosti, nezjistil spolehlivě, co bylo pohnutkou jednání obviněného a jaký byl jeho skutečný úmysl. Zůstala tudíž neobjasněna subjektivní stránka trestného činu. Jde o závažný nedostatek, protože i znaky subjektivní stránky jsou předmětem dokazování jako každý jiný znak skutkové podstaty trestného činu. V posuzovaném případě to bylo zvláště potřebné zejména proto, že byla jinak spolehlivě prokázána obhajoba obviněného, že vylíčené machinace s úkolovými listy neprováděl ani v nejmenším ve svůj prospěch. Kromě toho okresní soud v rozporu s ustanovením § 125 tr. ř. neuvedl, jakými právními úvahami se řídil, když posoudil prokázané skutečnosti jako trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) odst. 2 písm. c) tr. zák. Při důsledném postupu podle hledisek obsažených v § 125 tr. ř. by se nedostatek podkladů pro spolehlivý závěr o úmyslu obviněného nezbytně projevil.

Jednáním obviněného byly sice po objektivní stránce naplněny znaky trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. c) tr. zák., neboť obviněný ke škodě n. p. Pozemní stavby obohatil členy pracovní čety L tím, že podvodnými machinacemi s úkolovými listy uvedl v omyl příslušné mzdové oddělení uvedeného národního podniku. Nelze však přehlédnout, že z pracovní náplně funkce úkoláře, již obviněný vykonával, vyplývá, že obviněný byl oprávněn spolupůsobit při řešení otázek v oboru normování výkonu práce a mezd. Dále byl povinen dbát, aby údaje uváděné mistry na úkolových listech odpovídaly skutečnosti a aby byly dodržovány mzdové předpisy. Byl také odpovědný za správné používání platných sektorových a podnikových norem, za správnost výpočtů mezd, příplatků a premií a za správnost zařídění prací dělníků v souhlase s platnými katalogy. Funkce zastávaná obviněným tedy mohla mít charakter odpovědného hospodářského pracovníka ve smyslu ustanovení o trestných činech proti hospodářské kázi, uvedených v hlavě druhé, druhém oddílu zvláštní části trestního zákona. Vzhledem k prokázané obhajobě obviněného, že machinace neprováděl ve svůj prospěch, nýbrž za účelem zvýhodnění členů pracovní čety L jako personálního substrátu složky socialistické organizace a s ohledem na zatím

nevyvrácenou obhajobu obviněného, že tak jednal v úmyslu zajistit existenci soudržnosti velmi dobře pracujícího kolektivu, bylo třeba uvážit, zda čin obviněného měl znaky trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 nebo odst. 2 tr. zák. Ustanovení o tomto trestném činu je ve vztahu k ustanovením na ochranu majetku v socialistickém vlastnictví ustanovením speciálním.

V dosavadním řízení zůstalo především neobjasněno, co obviněný svým jednáním sledoval a jaký byl jeho skutečný úmysl. Vzhledem k uvedené obhajobě obviněného, podporované do jisté míry zejména svědeckými výpověďmi K a L, se jevílo nutným objasnit výsledkem odpovědných vedoucích pracovníků socialistické organizace, jaké postavení pracovní četa předáka L v rámci této organizace ve skutečnosti zaujímal a jaká byla její důležitost vzhledem k pracovnímu zařazení a z hlediska plnění úkolů organizace. V této souvislosti bylo také třeba objasnit, co bránilo tomu, že právě členům tohoto pracovníka kolektivu nemohly být vypláceny prémie a zda odpovídá skutečnosti tvrzení vedoucího tohoto kolektivu, že i bez prémie byly mzdy členů ostatních pracovních čet vyšší. Určitý význam mohlo mít i objasnění, zda a do jaké míry se pracovní kolektiv s vedoucím L sám domáhal zlepšení mzdové situace, jaké požadavky a při jakých příležitostech kladl, co o tom věděli vedoucí pracovníci podniku, jaké stanovisko k požadavkům zaujali, zda skutečně hrozil rozpad tohoto kolektivu a z jakých důvodů a jaké nepříznivé důsledky by měl tento rozpad na plnění úkolů organizace.

S objasněním těchto okolností souvisí důkladné objasnění postavení obviněného na pracovišti a jeho skutečné funkční pravomoci. K tomu, co je uvedeno v opisu organizačního řádu podniku Pozemní stavby o odpovědnosti a pravomoci v rámci funkce úkoláře a co je uvedeno ve znaleckém posudku, mělo být ještě zjištěno, jaká byla skutečná praxe na pracovišti obviněného. Nelze totiž přehlédnout, že ve znaleckém posudku se naznačuje, že obviněný byl účasten na rozdělování výdělků v rámci čety, kterýžto úkol mu nepříslušel, neboť tato záležitost spadala do kompetence mistrů a vedoucích pracovních čet. Bylo proto třeba zjistit, zda a kdo tímto úkolem obviněného pověřil. Přitom bylo třeba podrobně vyslechnout obviněného, proč právě on jako úkolář měl zájem na tom, aby se dobře pracující kolektiv nerozpadl, když jinak daleko odpovědnější pracovníci nebrali na takové případné nebezpečí zřetel, případně výsledkem vedoucích pracovníků podniku ověřit, zda a proč mohl či nemohl obviněný takové obavy a zájem mít.

Významné pro zjištění skutečného stavu věci a pro správné právní posouzení věci bylo i objasnění a zhodnocení osobních vztahů obviněného k jednotlivým členům zvýhodňované pracovní čety včetně jejího vedoucího L. Pokud by totiž bylo prokázáno, že zvýhodňování pracovního kolektivu obviněným mělo charakter preferování jemu blízkých jednotlivců pouze pro jeho osobní vztah k nim a nikoli v zájmu socialistické organizace (nebo složky) jako takové, nepřicházelo by v úvahu posuzovat jednání obviněného podle speciálních ustanovení druhého oddílu druhé hlavy zvláštní části tr. zák.

Generální prokurátor ve svém vyjádření ke stížnosti předsedy Nejvyššího soudu, ve kterém navrhl zamítnutí této stížnosti, v této souvislosti poukázal zejména na výpovědi některých členů pracovní čety L, jejichž podstatný obsah citoval, přičemž dovozoval z těchto výpovědí, že mezi obviněným a L existoval kamarádský vztah a že L byl přítelem obviněného. Přitom současně poukázali na výpověď, v níž obviněný připustil, že je možné, že přistoupil na požadavek mistra a úkolové listy opravil, aby jeho četa vydělávala více, s představou v podvědomí, že L je jeho známý. Z těchto zjištění pak generální prokurátor učinil závěr, že uvedenými výpověďmi byl správně zjištěn motiv trestného činu obviněného - zvýšit neoprávněně mzdy pracovníkům čety vedoucího L proto, že spolu byli kamarádi, tedy z důvodů blízkého osobního vztahu k vedoucímu party.

Z obsahu spisu lze skutečně zjistit, že někteří z uvedených pracovníků čety uváděli ve svých výpovědích, že podle jejich názoru mezi obviněným a vedoucím čety existoval kamarádský, přátelský vztah. Totéž uváděl ve své výpovědi sám obviněný i vedoucí party L. Je tedy třeba považovat závěry

uváděné generálním prokurátorem, že mezi oběma existoval takový osobní vztah, za správné. Nelze však již považovat za odůvodněný závěr, který generální prokurátor z těchto výpovědí dokazuje, že totiž obviněný zvyšoval pracovníkům party mzdy právě pro tento svůj kamarádský vztah k L. Sama o sobě existence kamarádského vztahu mezi obviněným a L nemůže být dostatečně spolehlivým podkladem pro bezpečný závěr, že právě tato skutečnost vedla obviněného k jeho rozhodnutí zvyšovat falšování úkolových listů mzdy pracovníkům uvedené čety. Neurčité konstatování obsažené v jedné z výpovědí obviněného, že v jeho podvědomí mohla přitom být uvedená okolnost, nemůže bez dalšího být pro takový závěr bezpečným podkladem. Uvedený závěr nemá oporu ani v jiných provedených důkazech, a to právě z toho důvodu, že orgány činné v přípravném řízení vycházely z nesprávného názoru, že existence takového kamarádského vztahu v daném případě sama o sobě dostatečně odůvodňuje motiv jednání obviněného; z toho důvodu opak nezaměřily vyšetřování na zjištění okolností objasňujících skutečný úmysl obviněného. Soudy nepřihlédly při hodnocení okolností, majících vliv na zjištění subjektivní stránky činu obviněného, také k dalším částem výpovědi obviněného a k výpovědím shora uvedených zaměstnanců podniku, zejména mistra K, z nichž naopak by bylo možno dovozovat, že hlavním motivem jednání obviněného i při jeho kamarádském vztahu k L byly okolnosti jiné. Nelze přitom zejména přehlédnout zjištění, že až do odhalení trestné činnosti L ani další pracovníci jeho čety nevěděli, že pobírají neoprávněně zvýšené mzdy, že mezi obviněným a L neexistovala žádná předchozí domluva o těchto věcech a že obviněný neměl z této činnosti žádný prospěch.

Při zjištění, že vztahy obviněného k pracovnímu kolektivu byly tak nezávadné, že se mohly rovnat vztahům odpovědného hospodářského pracovníka, který projevil úmysl získat spolu s výhodami pro organizaci výhody pro anonymní, jmenovitě nevyhraněný okruh pracovníků, bylo by - za splnění i ostatních podmínek - možno čin obviněného zahrnout pod některé ustanovení o trestní odpovědnosti za porušování hospodářské kázně. V takovém případě by však bylo ještě třeba objasnit, zda úmysl obviněného směřoval k zajišťování neoprávněné výhody socialistické organizaci (její složce) ve smyslu § 127 odst. 1 tr. zák. nebo k zajištění plnění úkolů organizace, a v posléze uvedeném případě, zda přeplacené mzdy nebyly v nápadném nepoměru k hodnotě vykonaných prací (§ 127 odst. 2 tr. zák.).

Uvedené zjištění a objasnění podmínek, souvislostí a příčin trestné činnosti bylo dále nutné i proto, aby mohla být správně posouzena závažnost a společenský dosah jednání obviněného a míra jeho odpovědnosti z hledisek ustanovení § 3 odst. 2, odst. 4 tr. zák. Pokud věc nevybočila z oblasti trestných činů proti hospodářské kázni, nebyla by pro toto hodnocení rozhodující ani sama skutečnost, že jednání obviněného mělo za následek neoprávněné vyplacení mezd v částce 20 694,- Kčs. Měřítkem závažnosti porušování hospodářské kázně nemůže být pouze materiální škoda, byť je i výrazná. Trestným činem je jen takový čin, který vyčerpává nejen formální znaky uvedené v trestním zákoně, ale naplňuje i materiální podmínky trestní odpovědnosti uvedené v § 3 odst. 2, 4 tr. zák. I tyto okolnosti měly být v rozsudku patřičně rozvedeny a odůvodněny.

V této souvislosti je nutno poukázat na obsah znaleckého posudku, podle něhož při manipulaci s úkolovými listy postupovali nezodpovědně nejen obviněný, ale i mistři, vedoucí pracovní čety L a do jisté míry i stavbyvedoucí. Znalec vyslovil názor, že kdyby mistři dodrželi postup stanovený organizačním řádem podniku Pozemní stavby a výnosem ministerstva výstavby a kdyby stavbyvedoucí prováděl dostatečnou kontrolu vyplacených mezd, byly by obviněnému dodatečně machinace s úkolovými listy značně ztíženy nebo i znemožněny, zvláště když je obviněný prováděl zcela jednoduchým a primitivním způsobem. Tento důkaz však nebyl dostatečně zhodnocen z hledisek uvedených v § 2 odst. 6 tr. ř.

Zjištění a objasnění vpředu uvedených okolností bylo nutné i v případě, kdyby byly jednáním obviněného dány předpoklady pro postih obviněného jako pachatele trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, zejména za účelem posouzení, zda působení škody v částce

převyšující 20 000,- Kčs, které jinak podmiňuje použití vyšší trestní sazby ve smyslu § 132 odst. 2 písm. c) tr. zák., je okolností, která pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Ani z těchto hledisek však okresní soud věc neposuzoval, ačkoliv podle § 88 tr. zák. je soud povinen uvedenou materiální podmínku pro použití vyšší trestní sazby vždy zjišťovat.

V další části rozhodnutí vytkl Nejvyšší soud porušení zákona rozsudkem krajského soudu, který se ztotožnil s nedostatečně zjištěným výrokiem o vině v rozsudku soudu prvního stupně.